

Negris klassanalys - italiensk autonomistisk teori på sjuttioalet

“Jag anser inte att något av det jag säger är något annat än ortodox marxism. Det är än dock sant, när det inte är ortodox; ortodoxi har väldigt liten betydelse för mig...” (1)

Under andra halvan av sjuttioalet var den strömning som både skulle generera den största politiska influensen och den största politiska kontroversen i den italienska ultra-vänstern den som kopplas till den klass- och statsanalys som utvecklades av Antonio Negri. Hypotesen om ett nytt proletariat utspritt över samhället, samlat i både produktions- och reproduktionsfärderna, en ‘socialiserad/församhälleligad (socialised) arbetare’ bland vilka massarbetarna vid den fordistiska monteringsbanan som bäst var en stackars prototyp, skulle bli Negris mest kontroversiella bidrag till den utforskning av klassammansättningen som påbörjades av den italienska gren av marxismen som är känd som ‘arbetarism’/‘workerism’ (*operaismo*). (2)

Sedan dess har Negris förståelse av samhällskonflikterna tagit sig ett otal vändningar. Under senare tid har hans arbete starkt betonat framträdandet av det ‘immateriella arbetet’ i den pågående krisen för det keynesianska samhällsfördraget som karaktäriserade så många västsamhällen efter andra världskriget. Vad som emellertid har förblivit konstant i hans tänkande är uppfattningen om att den ‘socialiserade arbetaren’ återfinns i hjärtat av dagens klassammansättning:

En multinationell och finansbaserad bourgeoisie (som inte ser någon anledning till att den skulle bära bördan av ett nationellt välfärdssystem) utmanas av ett socialiserat, intellektuellt proletariat - som å ena sidan har en mängd nya behov men som å andra sidan är oförmögen att vidmakthålla kontinuiteten med den fordistiska kompromissens artikulering. (3)

Skälen för och emot en sådan beskrivning av den nutida samhällsdynamiken fortsätter att diskuteras inom Italiens radikala vänster. (4) I vad som följer ska jag försöka med något tämligen annorlunda: nämligen att utforska ursprunget till Negris argument för en ‘socialiserad arbetare’ i de specifika omständigheter som först inspirerade det, och det för att uppskatta i vilken utsträckning som det överhuvudtaget skulle kunna sägas ha varit ett användbart verktyg i förståelsen av klasskampen så som den utkämpas av arbetarna själva.

Sista tangon på Mirafiori

Ända från början var utvecklandet av Negris argument för den ‘socialiserade arbetaren’ oskiljbart från en annan politisk tendens: Autonomia Operaia. Att som helhet göra Autonomia rätta är inte någon enkel sak. Ideologiskt heterogena, territoriellt utspridda, organisatoriskt flytande, politiskt marginaliserade, därför är Giorgio Boccas arkipelagjämförelse passande. Aldrig en nationell organisation, än mindre de väpnade gruppernas massflygel, skulle ‘Miljön’ (the ‘Area’) av autonomistiska organisationer och kollektiv börja vittra sönder redan när de hade hegemonin i den italienska extremvänstern. (5)

Autonomia hade först utkristalliserats som en tydlig politisk enhet i mars 1973 då ett hundratal militanter runt om i landet hade samlats i Bologna för att ta några provisoriska steg mot en ny nationell organisation för den revolutionära vänstern. (6) Ett antal av dem som samlats var, liksom Negri själv, medlemmar av Venedig-flygeln av Potere Operaio (Potop); majoriteten hade emellertid lämnat extremvänstergrupperna förbannade på deras växande inblandning i facken och den institutionaliserade politiken. Orden i konferensens öppningsrapport sammanfattade på ett tydligt sätt den strategiska inriktning som förenade de närvarande. I dagens krissituation är ‘den enda möjliga vägen attackens väg’, argumenterade de. Vidare kunde en sådan attack endast baseras på de klassbehov som de artificiella ideologiska uppdelningarna hade introducerat och som både den traditionella och den nya vänstern tenderade att fördunkla. För att kunna ge uttryck för dessa behov måste organisationen vara rotad direkt i fabriker och i bostadsområdena, i en form som både var kapabel att styra kampen som leddes direkt av klassen själv och att lämna tillbaka till de senare den ‘medvetenhet om proletär makt som de traditionella organisationerna hade krossat’. (7)

Under de följande 18 månaderna skulle Autonomias program slå an ett responsens ackord bland få men växande antalet italienska vänsterister. I slutet av 1973 valde majoriteten av Potere Operaias medlemmar att ‘upplösas’ till den nya Miljön, ett exempel som snart skulle följas av några mindre grupper. Den mest betydelsefulla av dessa skulle bli Gruppo Gramsci, själva en mindre organisation med viss representation i vänsterdelen av den milanska fackföreningsrörelsen. Återkonstituerad som Colletivi Politici Operai skulle gruppen producera den mest genomgripande självkritiken av alla leninistiska strömningar som gick in i Autonomia. Med orden från december 1973-numret av dess tidning *Rosso*, var vad som nu behövdes ingenting mindre än en ny form för politisk praktik, en som bröt med extremvänstergruppernas ‘logik’ och

de politiska 'experternas' inskränkta språk, som känner till marxism-leninismens ABC - och även L och M - utan att konkret kunna tala om sig själva och sina erfarenheter.

Hellre än en politik som behandlade en abstrakt arbetare;

manlig, vuxen, normal, ej tyngd av känslor, rationell, demokrat eller revolutionär, alltid redo att gå på möten om kapitalismens historia och tendenser,

sökte *Rosso* ett nytt perspektiv som undersökte frågor om sexuell och känslomässig dominans, familjens natur och marginaliseringen av de som dömts som 'onormala', genom vilket 'fabrikens slaveri och ett liv som påtvingats av kapitalet manifesterar sig'. Det skulle bli denna, den mest frihetliga och en av de större tendenserna inom Miljön, som Negri och hans närmaste samarbetspartners skulle gå med i följande år, och hjälpa till att bygga upp till den starkaste autonomistiska formeringen i norr. (8)

Till skillnad från *Rosso* skulle emellertid majoriteten av de autonomistiska kollektiven fortsätta hålla ögonen fästa på växlingarna hos industriarbetarna under 1973 och 1974. Så även Negri själv, vars främsta essä under den perioden koncentrerade sig på fabriken som 'den privilegierade platsen för både arbetsvägran (refusal of labour) och attacken mot profittkvoten'. (9) I detta hänseende skulle den mest intressanta aspekten av essän bli dess försök att klargöra operaismens ofta förutsatta förhållande mellan arbetarklassens kamp och ackumulationsprocessen. Medan Protop hade föreställt sig förhållandet mellan klassammansättning och ekonomisk kris i avtrubbande, mekaniska termer som ett nollsummespel mellan löner och profit, ämnade Negri i 'Partito operaio contro il lavoro' att detaljbeskriva den 'långa' men 'kvalitativt homogena' väg som sammanlänkar dispyterna inom produktionens område med problemen som ställs inför kapitalets reproduktion. (10)

Möjligheten av en kapitalistisk kollaps, och platsen för den genom arbetarklassens kamp, hade på ett systematiskt sätt bland operaisterna först rests i och med Negris utforskning i 'Marx on Cycle and Crisis'. Även om den skrevs innan 1969-års 'Heta Höst' av industriell oro, förutsade essän ett antal av de centrala teman som tendensen framställde. I och med detta representerade den *operaismos* första försök att erbjuda en politisk läsning av den del av Marx' kritik av den politiska ekonomin som traditionellt sett varit mest mottaglig för objektivism. Styckets intressantaste aspekt var emellertid diskussionen om John Maynard Keynes' och Joseph Schumpeters bidrag till en lösning av de svårigheter som kapitalet ställs inför för att garantera sin egen reproduktion som ett socialt förhållande. I Mario Trontis fotspår emot Lukacs, trodde inte Negri att en sådan förståelse var omöjlig för kapitalets 'kritiska medvetenhet'; tvärtom hade både Schumpeter och Keynes förutsett att den kapitalistiska utvecklingen var en i allt väsentligt öppen process av förfall på grund av interna motsättningar. (11) Negri visade en särskild beundran för Schumpeter, som inte skyggade för det faktum att den kapitalistiska ekonomin saknade all tendens mot jämvikt inom sig. Vidare hade Schumpeter, genom att han förstod krismomentet inte bara som oundvikligt utan som en 'fundamental stimulans inom systemet' som var 'profitskapande', snuddat vid styrkeförhållandet mellan klasserna som underbyggde de ekonomiska kategoriernas till synes självständiga rörelse. (12)

Negris metod att angripa krisproblemet utökades i 'Partito operaio contro il lavoro', ett arbete som betonade de genomgripande förändringarna i ackumulationen och i klasskampen som härrör från framkomsten av arbetets reella subsumtion (subsumera: inbegripa, sammanfatta under - herravälde/envälde i den svenska översättningen av Kapitalet Band I, s. 445. *övers. anm.*) under kapitalet. Från *Grundrisse* och Marx' 'Den omedelbara produktionsprocessens resultat' grep Negri tag i den kapitalistiska utvecklingens centrala tendens, nämligen 'förkortningen av den del av arbetsdagen som är nödvändig för reproduktionen av arbetskraftens värde'. (13) Uppdelningen av arbetsdagen i nödvändigt arbete och merarbete, påstod han, hade blivit till en kamp mellan två oberoende variabler: inte bara hade den industriella reservarméns traditionella disciplineringsmekanism slutat fungera, med ett växande antal unga människor som vägrade fabriksarbete, utan lönen förutsatte även i allt högre grad en rigiditet (bland arbetarna, *övers. anm.*) likgiltig inför ackumulationens behov. (14)

Ett sådant argument, likt så många andra som fördes fram av operaismen, hade föga gemensamt med de konventionella marxistiska föreskrifterna. Å andra sidan, emedan Negris uppfattning av arbetet som en oberoende variabel inom klassförhållandet tydligen motsade Kapitalets första band, fann den stöd i band tre av Marx' magnum opus. (15) Viktigare än den verifikation som ges av heliga skrifter var emellertid det talande beviset med den italienska ekonomins växande produktivitets- och profitabilitetsproblem. Senare, i *Marx beyond Marx*, skulle Negri tydliggöra sambandet i klasskampen mellan nödvändigt arbete och merarbete, med argumentet att genom sin rigiditet i arbetsprocessen kan arbetarklassen ta för sig av kapitalets potentiella profit. (16) I 'Partito operaio contro il lavoro', förblev denna tendens underförstådd i bilden av arbetsdagen som ett fält för ett permanent inbördeskrig mellan de två huvudklasserna. (17) I stället för att utveckla denna poäng, valde essän att bygga vidare på Negris analys från 1971-års arbete *Crisi dello Stato-piano*, som argumenterade att även när kapitalet höll fast vid företaget som hjärtat för sin värdeförmeringsprocess, drivs det ständigt mot en ökande socialisering av arbetet, och utvidgas bortom den enklare utökningen av den omedelbara produktionsprocessen till en total omdefinition av kategorin *produktivt arbete*. Denna kategoris dimensioner, sammanfattade det, kan bara fångas i en historiskt specifik mening,

‘relativt i förhållande till subsumtionsprocessens avanceringsnivå av arbetet under kapitalet... vi kan nu säga att koncepten lönearbetaren och den produktiva arbetaren tenderar till homogenitet’,

vilket resulterar i konstituerandet ‘av gestalten i ett nytt socialt förenhetligt proletariat’. (18)

‘Partito operaio contro il lavoro’ var därmed tydligt ett övergångsstycke i Negris kapital- och klassförståelse som redan, genom att spåra de traditionella operaistiska formuleringarna i det samtal som grundar sig på den tendens som läggs fram i *Grundrisse*, sträckte ut en hand mot hypotesen om den ‘socialiserade arbetaren’ (*operaio sociale*). Som med de flesta övergångsarbeten verkade författaren emellertid inte medveten om de motsägelser som fanns i texten. Negri gjorde, till exempel, lite för att bekräfta sin historiskt dynamiska definition av produktivt arbete; vad han snarare befattade sig med var argumentet att massarbetarnas attacker på profitkvoten, under dagens konjunktur, förblev den samlande kraften för proletariatet som helhet. I konsekvens med det nöjde sig Negri med slutsatsen att då fabrik och samhälle, produktion och reproduktion, ännu inte var identiska, men fortsatte existera i ett ‘dialektiskt’ förhållande - ett förhållande som kapitalet självt sökte vidmakthålla genom att försöka ‘isolera profitkvotens fall till fabriken (och dess agenter) från det produktiva arbetets socialiseringsprocess som breder ut sig i samhället’ - förblev arbetarna vid de stora fabriken, som det ‘privilegierade utsugningssubjektet’ ‘absolut hegemoniskt’ politiskt och teoretiskt i förhållande till resten av klassen. (19)

För Negri skulle uppmuntran till denna uppfattning komma från den massiva strejkvakten och ockupationen av FIAT:s Mirafiori-anläggning i mars 1973. Samtidigt erbjöd hans diskussion kring ‘Mirafiori-partiet’ viss insikt i uppfattningen av ett socialt homogent proletariat som, övergivet under den sista tiden av Potere Operaio, återigen snart skulle bli mycket framträdande i hans tänkande. Om det fanns någon gräns för det massavantgarde som formats under åren efter den Heta Hösten, menade han, fanns den i motviljan att våga sig utanför grindarna och gå samman med beslagtagningsskampen (appropriation) i den sociala sfären. I ett försök att överstiga denna svaghet skulle Negri istället förutsätta en drastisk form av värde-reduktionism som utplånade alla markerade anletsdrag hos de som inget annat hade att sälja än sin arbetskraft. Genom att anamma Protops tema över värdelagens kris som en kris i kontrollen över proletariatet, menade Negri att den gemensamma grunden för klassens omformning (recomposition) låg i en ‘enighet i abstrakt samhällsligt arbete’ vilket överskred ‘de “specifika” problemen för de olika sektorerna av samhällssfären (ungdomar, kvinnor, marginaliserade element, etc.)’ och fabriken. (20) Sedan området för värdet inte längre hade någon mening i andra termer än makttermer, vilket *Crisi dello Stato-piano* redan hade sagt, kunde olikheterna på de ställen där sådan organisering sprang fram, och innehållet i de behov vars icke-uppfyllande föranledde formeringen, endast inordnas under ett projekt av ‘motmakt’ gentemot staten. I detta hänseende var den gordiska knut som hindrade klassförenandet, som endast kunde redas ut genom att sakta och varsamt identifiera de gemensamma elementen för de ofta splittrade sektorerna i kampen, istället tvungen att huggas av med den väpnade masskampens vapen. När han 1974 skrev i en essä ägnad åt en klasstrategi i ett globalt sammanhang, försäkrade Negri läsaren att den väpnade kampen

representerar det enda fundamentala strategiska momentet - dvs. den enda möjligheten att nå en omformning av proletariatet och ett stärkande av kampen, och, längs vägen, krossa kapitalets provocerings-, repressions- och härskarvapen som är utformade för att isolera och nu nyligen splittra (compartmentalise) de olika sektorerna av klassen. (21)

När Negri inte bröt ner samhällskonfliktens komplexitet till en endimensionell makttematik, försökte han ibland nå en undersökningslinje som lade betoningen på kampens materiella innehåll. I ‘Partito operaio contro il lavoro’ skulle han, till exempel, argumentera för att befrielsen av de individuella behoven måste anses vara en integrerad del av klasskampen:

Kanske för första gången, bortsett från utopiskt och de stunder av formidabel entusiasm vid uppror, innehåller de mål som klassen ställer sig i sin intensitet, i sin totalitet - individernas behov. *Befrielsen kan inte vänta till kommunismen...* De nya behov som introducerats av de senaste generationerna i arbetarklassen är behov av befrielse. *Inget är rikare eller finare än att kunna koppla samman individernas omedelbara behov med klassens politiska behov.* (22)

Negris uppfattning är här långt ifrån hans syn 1971, när han mässade om att ‘Idag finns klassens enda verkliga glädje i sitt förhållande till klassorganiseringen och till den hatade kapitalismapparaten’. (23) Å andra sidan förblev Negris nya insikter nerstuvade i ett gammalt teoretiskt bagage, då han fortsatte att försöka klämma in hela behovstematiken i löneparadigmet, och hävda ‘lönens historiska struktur’ som det privilegierade uttrycket för den ‘objektiva behovsnivån’ genom vilken kampen både innanför och utanför fabriken måste filtreras. (24)

‘Vi betalar vad Agnelli betalar’

Under 1974, då energikrisen i västvärlden ökade på den inhemska inflationen, exploderade det italienska samhället i en ny kamp som trängde fram de ‘socialiserade’ tendenser, som redan var i vardande i Negris tänkande, till centrumet av hans medvetande. Det gemensamma temat för den nya tumulten var praktiserandet av ‘själv-reducering’, genom vilket arbetarna organiserade sig för att skydda sig mot de höjda serviceavgifterna som släppts lös av Rumour-regeringen.

Med början i Turin, där arbetare från FIAT:s Rivalta-anläggning vägrade att betala en höjning av bussbiljetterna, spred sig själv-reduceringen av priserna snart till städerna i norr och till Rom, där det blev särskilt populärt som ett medel att bekämpa höjningarna av el- och telefonavgifterna.

Medan sådana aktiviteter snabbt antog dimensionen av en massrörelse som kunde mobilisera 180 000 familjer bara i Piedmont, var arbetarrörelsen splittrad i frågan. Samtidigt som många funktionärer i (PCI) kommunistfacket ifrågasatte det effektiva i och värdet av denna nya kampform, såg andra förespråkandet av den som riskabel för sin fortsatta legitimitet. 'Under de senaste månaderna har fackens trovärdighet nått sitt lågvattenmärke', menade sekreteraren för Turins Labour Council. 'Vad det nu handlar om är vårt förhållande till folket; vad som ifrågasätts är vår möjlighet att bygga ett alternativ'. Praktiserandet av själv-reducering visade sig även vara en fruktgivande grund för de autonoma kollektiven. Med tillräckligt många medlemmar vid det statskontrollerade elverket (electricity commission) ENEL för att kunna koppla tillbaka de som stängts av efter att ha trotsat de nya avgifterna, var det inte svårt för romorganisationen Comitati Operai Autonomi - allmänt känd som 'Volci' - att övertyga många bland lokalbefolkningen att betala tarifferna som gällde för industrin (ungefär en fjärdedel av priset för hushållen) i stället för den 50 procentiga reduktion som oftast föreslogs av facken. Utan ett sådant trumfkort var autonomistgrupperna i Veneto och på andra ställen icke desto mindre fortfarande framträdande i kampen, om än av nödvändighet försiktigare än sina kollegor i Rom. (25)

Men denna kamp var inte den enda som fördes utanför fabriken. Mot hotet om en bantning av utbildningsutgifterna och av personalen reagerade en ny rörelse bland gymnasiestudenterna med demonstrationer och ockupationer. I Turin organiserade studenter en marsch till Mirafiori för att delta på anläggningens första stormöte. Även en ny våg av husockupationer startade i början av året, med början i Rom och som spred sig till Turin i oktober. Rom-squattarna dominerades av medlemmar från gruppen Lotta Continua, men det fanns även utrymme för deltagande av Rom-autonomisterna, av vilka en i september skulle bli den första från Miljön som dödades i sammandrabbningar med polisen. I Turin blev ockupationerna å andra sidan kända för den numerärt stora närvaron av fabriksarbetare som involverades i aktiviteter som tidigare i huvudsak hade engagerat de produktivt marginaliserade och 'fattiga'. (26) Slutligen den 12 oktober inträffade ett av de första organiserade exemplen av 'politisk shopping', då demonstranter gick in i en stormarknad i Milano och tvingade ägaren att sälja varor till reducerade priser. (27)

Förändringar försiggick även inom Autonomia självt. Vid mitten av 1974 avslöjade en debatt kring en garanterad lön större skillnader i synsätt. Den centrala sprickan gick mellan de som betonade vägran att arbeta (refusal of labour) som grund för en revolutionär strategi och Assamblea Autonoma dell'Alfa Romeo, för vilka utvecklandet av klassmedvetande - och människans möjligheter - var oskiljbar från erfarenhet av arbete:

'Med en garanterad lön förstår vi rätten till liv i konkurrens med rätten till ett arbete. Då i ett kommunistiskt samhälle var och en måste bidra efter sina möjligheter och få av samhället efter sina behov... Marghera-kamraterna säger: när människor (men) (sic!) befrias från nödvändigheten att arbeta, då de inte längre behöver arbeta för att kunna äta eller klä sig eller tillfredsställa sina behov, då kommer vi att ha en sann frihet! Mot detta svarar vi att vi är inte emot arbete (labour), utan emot den kapitalistiska organiseringen av arbetet vars mål inte är socialt framåtskridande utan profit... (i söder) försöker de proletära massorna att lösa sina problem genom arbete (jobs). (28)

När de såg att de stod ensamma i dessa frågor lämnade Alfa-militanterna Autonomia några månader senare. Skillnaderna inom Miljön jagades emellertid inte iväg av deras lämnande. Även om andra som var sympatiskt inställda till uppfattningen om kommunismen som befrielsen från arbete (labour) började andra deltagare i debatten att i allt högre grad ägna sig åt operaisterna och deras allierades tyngd inom Miljön. För romarna speciellt, hade varken ex-medlemmarna från Potere Operaio eller de i Gruppo Gramsci visat några tecken på 'ett nytt förhållande till rörelsen'. Istället, menade Volsci, förblev dessa militanter särskilt känsliga för 'frestelsen' att rekonstruera Autonomia efter de föräldrade och byråkratiska linjer som dragits upp av de grupper som bildats ur det sena sextiotalets studentrörelse. (29)

Denna rädsla skulle snart visa sig profetisk. 1975 hade de 'organiserade' delarna av Autonomia, från gruppen kring Negri och kvarlevorna efter Oreste Scalzones minoritetsflygel av Potop till ett antal marxist-leninistiska grupper och romarna själva, redan påbörjat en omformering till en grupp av 'mikro-fraktioner'. (30) Medan deras förakt för institutionell politik gjorde att de måste arbeta i ett annat område än det som valts av de större grupperna utanför PCI (Lotta Continua, Avanguardia Operaia och PDUP) krävde autonomisternas politiska stil i allt högre grad liknande stränghet, vilket skulle bidra till att alienera många potentiella sympatisörer som redan var desillusionerade av de italienska '3 stora' (*triplice*). (31)

När man ser tillbaka, är det lätt att känna en slags oundviklighet i denna process, med de brister som fanns inneboende i den 'anti-revisionistiska' kultur som autonomisterna delade med majoriteten av marxisterna till vänster om PCI: i synnerhet den regelbundenhet med vilken nya insikter skulle inympas i den existerande marxist-leninistiska kroppen, snarare än att utnyttja frågan om de senares fortsatta krav på revolutionär precision. Ändå vore det fel att fördunkla vad som, särskilt i denna tidiga stund, var de helt annorlunda element som Autonomia bidrog med i den italienska extremvänsterkulturen. Genom att vägra skilja på den politiska och ekonomiska kampsfären, och istället välja att kasta omkull uppdelningen i parti och fack som hade varit vänsterns organisatoriska norm sedan Andra Internationalens dagar, skulle Miljön gå mycket längre än alla sina större italienska rivaler i att utmana den traditionella kommunistpolitikens praxis. I sitt inledande skede, som ett till största delen fabriksbaserat nätverk, hade Autonomia

representerat ett litet men betydande experiment i en revolutionär politik som baserades på självorganiseringen hos den generation arbetsplatsmilitanter som var resultatet av sextiotalets kamp. Att ett sådant projekts strävan snabbt skulle leda till frustrationer inom Miljön bevisas både av de gamla ideologiernas dödkött och den ökande förändringen av de sociala krafter som attraherades av Autonomias baner. I och med detta skulle ingen, trots kritiken från de konventionella leninistiska rättesnörena som gavs röst av olika autonomistiska formationer under det första året, försöka sig på en lika fundamental kritik som den från vissa feministkretsar. (32) Istället skulle de flesta tendenserna inom Autonomia, i opposition till den allt tamare politiken hos *triplice*, formulera en typ av leninism som, även om den ofta skarpt kritiserade de väpnade gruppernas taktikförståelse, icke desto mindre skulle förära väpnad kamp som klasskampens höjdpunkt. Ställda inför den italienska statens uppenbara beslut att kriminalisera samhällsprotester, vilket kring mitten av 1975 ledde till att fascister och polis dödade sex vänsterdemonstranter inom lika många veckor, kom denna 'väpnade leninism' att erhålla en viss praktisk relevans för många av de unga gymnasieaktivisterna som formats av den nya tidens själv-reducering och gatusammandrabbningar. I takt med att Autonomia, genom politiskt missnöje eller uppsägningar, började förlora mycket av sin bas i Italiens storfabriker, kom det att bli bland denna nya generation, som imponerades av autonomisternas beredskap att bemöta attackerna från *carabinieri* och fascister med fysiskt våld, som Miljön nu skulle rekrytera starkast. (33)

I en skrift från tidigt 1976 hade Negri identifierat en av de fundamentala motsättningarna som Miljön och de sociala krafter de försökte organisera till de mellan de som betonade 'rörelsen' och de segrande med 'en "leninistisk" organisationsuppfattning'. (34) Tyvärr skulle hans optimism över att Autonomia var förmögna att komma över detta problem visa sig felaktig. Genom att i stället 'agera som parti' i traditionen efter Potere Operaio och Lotta Continua, skulle de dominerande krafterna inom Autonomia, utan att de var medvetna om det, döma sig själva till att göra om dessas levnadsbanor vars misslyckande de en gång så häftigt hade kritiserat. (35)

Farväl till massarbetaren

'Gasparazzo är inte evig...' (36)

Det var mot bakgrund av detta som Negris *Proletari e Stato* dök upp i mitten av 1975. Som ett litet arbete var pamfletten fylld till bredden av hypotesen om klasskampens förändringskaraktär. Till slut fördrevs allt tvekande tal om en ny klassammansättning, det dominerande temat kretsade kring krisens återupplivande, och en kontinuitet i brytningen för både kritiken av den politiska ekonomin och den sociala motsättningsprocessen. Enligt Negri hade kapitalets försök att splittra klassen i inledningsskedet av den Heta Hösten genom en förändring av dess tekniska sammansättning och en ytterligare socialisering av löneförhållandet besvarats dåligt. Som en modern trollkarlslärling hade kapitalets försök att återta kontrollen endast ökat dess svårigheter, för medan massarbetarens offensiv hade stoppats, hade nya proletära lager - rent av en ny klassgestalt - lagt sig i striden i dess ställe. Om denna nya klassgestalt var den föregående kamprundans barn, var krisen för den kapitalistiska utvecklingen dess barnmorska. Liksom 'Partito Operaio contro il lavoro' sökte *Proletari e Stato* att förlägga sin analys av klassammansättningen till diskussionen kring profitkvotens fallande tendens. Genom att följa de argument som utvecklats av den operaistiska tidskriften *Primo Maggio* manade Negri emellertid till en grundlig modifiering av kristeorin. Han höll visserligen med om att den 'marx'ska tendensen' hade blivit verklig, och att de problem som hänger samman med profitkvoten som förvärras av arbetarnas klasskamp. Det var emellertid just på grund av detta som kapitalets traditionella mottendenser hittills hade misslyckat att ge effekt:

trots den ökade flexibilisering som påtvingats arbetskraften, trots försöken till en territoriell avledning (disarticulation) av produktionen (på alla nivåer: lokalt, regionalt, nationellt, multinationellt), trots kapitalets nya rörlighet på världsmarknaden, trots inflationsprocessens ointetgörande effekter; trots allt detta och en mängd andra försök, hade den sammanlagda stelheten i förhållandet mellan mervärde och total kapital - nämligen profitkvoten - trots allt inte lösts... Profiten 'stagnerar'... även i närvar av inflation och alla de andra antagonistiska handlingarna. (37)

I deras ställe tvingades kapitalet att i allt högre grad förlita sig på den speciella egendom (peculiar properties - pluralis, *övers. anm.*) som pengaformen erbjöd till uppgiften att korrigera förhållandet mellan massan och profitkvoten. Som en konsekvens var kritiken av den politiska ekonomin nu tvungen att utökas så att den inbegrep pengarnas nya herraväldesfunktion. Samtidigt hade kapitalets svårigheter inte hindrat det från en omorganisering av dess organiska sammansättning och med det arbetarklassens tekniska sammansättning. Ändå, samtidigt som omstruktureringen hade 'ödelagt' ('devastated') massarbetaren, hade den även fört med sig en ytterligare socialisering av kapitalet med en åtföljande "massifiering" av det abstrakta arbetet, och av ett samhälleligt spritt arbete som därmed var kampbenäget'. Medan 'kategorin "arbetarklass" har hamnat i kris', sammanfattade Negri, 'fortsätter den att göra alla sina intryck på hela det sociala området, som proletariat'. (38)

Det hade varit den workeristiska politiska vilden Roman Alquati som först hade myntat frasen den 'socialiserade arbetaren' året innan, som med den förstod detta nya politiska subjekt som tog över efter massarbetaren, och som sådant var nära sammanbunden med proletariseringen och massifieringen av det intellektuella arbetet. (39) Å andra sidan omfattade Negris definition både detta skikt och sträckte sig långt utöver det. Enligt hans mening är, som han lade fram det 1978, 'den grundläggande tesen som ligger bakom operaist-teorin just den om en successiv abstrahering av arbetet parallellt med dess socialisering'. (40) Om massarbetaren var den 'första massifierade konkretiseringen' av detta (41), var

dess karaktär fortfarande bunden att bestämma andra sektorer av klassen, speciellt de som producerade konsumtionsvaror. Det var inte arbetarklassen, utan dess avantgarde: 'massarbetaren, och redan innan dem fackarbetarna i förhållande till småbönderna', skulle Alquati senare säga, 'har lärt oss att hegemoni inte beror på antal, utan på kvalitén i förhållandena inom ackumuleringen'. (42) Som en logisk konsekvens av den linje i sitt tänkande som Negri hade förutsatt först i och med *Criso dello Stato-piano*, representerade hans förståelse av den socialiserade arbetaren därför ett radikalt brott med den genealogi om klasskaraktären som hade klassificerats av den italienska operaismen, och det som det första som inte hade blivit utformat inom en kvalitativ omformning av den omedelbara produktionsprocessen. Än mindre var *operaio sociale* knuten till någon särskild industrisektor: snarare var det hela proletariatet, subjekt *qua* abstrakt arbete, konstituerat genom värdetförmeringsprocessens cirkelbåge. För första gången, insisterade Negri, hade det varit kontinuiteten i och generaliseringen av kampen som utvecklats hand i hand med socialiseringen av kapitalförhållandet, snarare än ett teknologiskt nederlag, som hade skapat en ny klassammansättning. (43)

Proletari e Stato diskuterade sitt ämne på ett väldigt allmänt, rent generiskt, sätt; efter att ha hävdad dess genomgripande sociala natur, skulle texten säga väldigt lite om förändringarna i massarbetarens fysiologi som hade lett till formeringen av den nya klasskaraktären. För Negri kretsade de viktigaste frågorna snarare kring vad han såg som den socialiserade arbetarens 'enorma revolutionära möjlighet', och utvecklingsprocessen för en "omformning" (recomposition) av dess 'utomordentliga bredd och intensitet'. Kapitalets omstruktureringsprojekt hade inte krossat utan snarare stärkt proletariatets politiska sammansättning, och förenat de olika skikt som det försökt splittra. Det fanns nu 'en enda utsugningslag som härskade över hela det kapitalistiska samhällets planeringsprocess', berättade *Proletari e Stato* för sina läsare, som gjorde det obligatoriskt att 'läsa i syfte att omstrukturera formen för en alltmer enhetlig kampmöjlighet'. (44)

Rosso ger oss, något bättre än själva *Proletari e Stato*, kött på benen vad det gäller beståndsdelarna för denna nya klasskaraktär. 1975 hade en ny cykel av konflikter inletts i industrin kring förnyelsen av kontrakt; liksom 1972-73 betonade autonomisterna arbetarnas behov av att ta initiativ till priset på arbetskraften. På detta sätt, hoppades de, skulle klasskampen förvärpa vad många företags- och politiska ledare fortsatte anse vara den italienska ekonomins huvudproblem: den utblåsta lönelistan. På det grundläggande område för uppdelningen mellan nödvändigt arbete och merarbete var den enda möjliga arbetarklassresponsen, menade *essän*, en kampanj för en ytterligare förkortning av arbetsdagen utan lönesänkning, ett krav som Negris organisation fortsatte att propagera för emot de milanesiska bilarbetarna. (45)

Medan de större fabriker hade fortsatt utgöra toppen av den italienska industripyramiden lade en vidare territoriell spridning av många arbetsprocesser, tillsammans med de mindre komponentproducerande firmornas traditionella betydelse, allt mer vikt vid arbetarna på mindre arbetsplatser. I linje med detta skifte började *Rosso* dokumentera de tidiga försöken till självorganisering bland de unga arbetarna på de mindre verkstäderna i Milano och Turin. Kända som de 'proletära ungdomskretsarna' försökte dessa lokala grupperingar att samordna konflikterna på olika företag, samtidigt som de även engagerade sig i nya former av själv-reducering så som ockupation av biografier för att ordna konserter och andra kulturella aktiviteter. (46)

I riktning bort från arbetsplatsen fortsatte *essän* att hålla ett vakande öga över Neapels 'organiserade arbetslöshetsrörelse'. Genom att kombinera direkt aktion och lobbying i en stad som var synonym både med skabbigt boende och en beskyddande myndighet mobiliserade Neapel-rörelsen snabbt tusentals av de arbetslösa arbetarna, och blev regionens centrala referenspunkt för militanta aktiviteter. (47) På andra ställen började den snabbt växande kvinnorörelsen att röra sig bort från skilsmässoproblemet, kring vilket de fällde regeringen 1974, till att utmana alla aspekter av social makt. Liket de arbetslösa sågs även feministerna av *Rosso* som en integrerad komponent i det nya sociala subjektet, och tidskriften började nu att tala om framväxten av 'ett nytt kvinnligt proletariat' (48) Det fortsatta praktiserandet av själv-reducering, och i synnerhet de ökande exemplen på organiserade plundringar, sågs av Negris organisation, slutligen, som en av de röda trådar som knöt ihop dessa lager till en förenhetligande omformningsprocess av (process of recomposition). (49)

All denna kamp försökte, menade Negri, att uppfylla sina förkämpars behov utanför de kapitalistiska sociala förhållandenas logik. Då behov av naturen är historiskt bestämda, resonerade han, kunde *operaio sociale's* behov bara konstitueras inom kapitalets värld. Föga förvånande lånade hans läsande igen sin grund från *Grundrisse*. Endast ett bruksvärde hade möjligheten att bryta kapitalreproduktionens onda cirkel: det levande arbetet. Detta, det förras absoluta livsnerv, kunde bryta ner klassförhållandet när det blev till en arbetsvägran (refusal of labour), kreativt inriktat mot proletariatets reproduktion som ett antagonistiskt subjekt. Vad som därför omedelbart krävdes var ett ersättande av det existerande behovssystemet med ett 'kampsystem', främjandet av det förblev det huvudsakliga rättfärdigandet för ett revolutionärt parti. (50) Igen insisterade Negri, precis som *Grundrisse*, att grundlägga diskussionen i termer av dialektik mellan produktivkrafter och produktionsförhållanden. Vid den punkt då 'den gamla motsättningen' tycktes ha avtagit, och det levande arbetet inordnats under (subsumed) kapitalet,

steltnar hela olydnadskraften i den slutliga front som är det samhälleliga arbetets antagonistiska och allmänna permanenta tillstånd. Härifrån motsätter sig produktivkraften - den *enda* produktivkraft som är samhälleligt levande arbete - sig själv som kamp mot 'produktionsförhållandena' och mot de produktivkrafter som är inorporerade i det senare.

I denna anda kom Marx' traditionella formula att ombildas till den direkta motsättningen mellan proletärerna och staten. (51)

Om *Proletari e Stato* här gav Marx' schema en karaktäristisk 'negrisk' vändning (twist - förvanskning), så kullkastade essän på andra ställen en av de centrala operatiska kategorierna från förr - lönen. Längre hade den varit ett privilegierat moment i omformningen av klassen (class recomposition), men nu kritiserade Negri den officiella arbetarrörelsen för att endast förstå klassförhållandena i sådana termer. Under en längre period, menade han, hade lönen i den omedelbara produktionsprocessen och 'anslagen' (appropriation) till den sociala sfären marscherat åtskilt men sedan slagits samman; idag tenderade emellertid den förra att bli det senare, så arbetarklassen sökte ett 'direkt "åter-anslag" (reappropriation) av produktivkrafterna för socialt välstånd'. För Negri var de direkta "åter-anlagen" helt säkert inte längre någon 'luddig bilaga till det kommunistiska programmet utan dess essens'. En gång hade lönekampen underordnat all annan kamp sin logik; nu var dess fortsatta betydelse endast som en del av en samhällsvid attack mot staten. Till kampen över uppdelningen mellan nödvändigt arbete och merarbete hade lagts kampen för att reducera själva det nödvändiga arbetet, då proletariatet strävade efter att accelerera kapitalets tendens och därmed driva på fallet för ekonomins tyranniska tyglar. (52)

Enligt *Proletari e Stato* stod och föll hypotesen om *operaio sociale* på dess praktiska precision. I vilken utsträckning stämde då dess betydelse som en massiv omformningsprocess - ett kvalitativt hopp i klassförenhetligandet - verkligen överens med dåtidens italienska erfarenheter? I själva pamfletten skulle Negri endast ge en sammanfattning av diskussionen kring problemen med den 'marginella disartikulationen', med vilken han menade de egenarter som förknippas med de nya socialt 'marginaliserade' skikten. Även här verkade subjektens behov, så som kvinnornas och de arbetslösas behov, besitta politisk betydelse endast i den utsträckning att de inte kunde reduceras till 'kravet på lönearbete'. (53) Medan det inte alls är svårt att peka på den tillfälliga kontinuiteten av kamp som länkade samman den Heta Höstens massarbetare med de nya sociala subjekten från sjuttioalets mitt, är det betydligt svårare att visa spåren av den konkreta föreningen mellan de sektorer på vilka hela Negris argumentation vilade. I de flesta fall skulle istället en sådan möjlighet förbli ouppfylld, med fronten i den våldsammaste kampen i industrin - den bland de mindre fabriker i Norr - närmast hermetiskt slutet från de andra sektorerna av klassen. Senare, 1977, skulle ett exempel kunna ges med universitetets roll som ett sådant tillfälle av sammanslagning, men 1975-76 var det endast praktiserandet av själv-reducering - särskilt som det förfinats av de 'proletära ungdomskretsarna' - som kunde erbjuda någon länk mellan de allt brokigare skikten i den italienska arbetarklassen. (54)

Den mest dramatiska och betydande splittringen från den tiden tjänade både till att spärra av arbetarna från de stora fabriker i Norr från resten av de subjekt som grupperats inom Negris klasskaraktär, och till att tvinga fram en bredare spricka i själva massarbetaren. Efter ett halvt decennium av kamp befann sig de huvudsakliga förkämparna från den Heta Hösten i bästa fall i en fängslande 'produktiv vapenvila', i värsta fall inblandade i industrikonflikter som var både defensiva i sin ton och underordnade den officiella arbetarrörelsens institutionella ambitioner. Huvudsakligen på grund av deras möjlighet att garantera arbetskraftens beständighet (rigidity) på en allt mer centraliserad kontraktsarena hade landsorganisationerna efter 1973 lyckats att vinna stöd från en stor majoritet av företagsråden (factory councils - ej arbetarråden som organisationsform för arbetarnas klasskamp, *övers. anm.*), och under processen byråkratiserat dem. I praktiken hade detta betytt två saker: för det första ett återupptagande, i ny skepnad, av det traditionella fackföreningstalet om en kvalifikationsbaserad betalningshierarki bland arbetarna som starkt trängde tillbaka jämlikhetsandan från de senaste åren; för det andra ett oförbehållsamt åtagande från facket att koppla arbetets krav till kraven från ackumulationen. (55) Med sextioalets vänster-center ersatt av allt mer auktoritära regeringar, och medvetna om den chilenska erfarenheten, anslöt sig PCI-ledningen till marschen mot en 'historisk kompromiss' med de regerande kristdemokraterna, ett mål som partiets framgångar i regionalvalen 1975 verkade närma sig sin skördetid. Även om det fick vänsterlandsorganisationen (CGIL) att återuppbygga den närvaro på arbetsplatserna som de förlorat under de föregående åren, stärkte endast sådana politiska ambitioner kommunistpartiets traditionella fientlighet mot vad de kallade 'korporativistisk' kamp mot den nödvändiga återuppbyggnaden av ekonomin. (56)

På industrins planhalva kom signaler att många arbetsgivare, långt ifrån att ha blivit fega av massarbetarens kamp, hade intensifierat sitt uppdrag att kuva 'arbetsfaktorn' ('labour factor'). Vid FIAT till exempel hade ledningen börjat ett utstuderat manöverkrig som syftade till att underminera den makt över produktionen som arbetarna hade tillskansat sig under den Heta Höstens kamp. Genom att använda sig av Cassa Integrazione's nationella 'fond för uppsägningar' för att omorganisera hela produktionscykeln skar ledningen ner outputen vid en del verkstäder, medan de på andra tvingade fram ett omfattande användande av övertid. Samtidigt överläts fler och fler komponenter till mindre anläggningar i 'gyttret', vilket även inkluderade de som den senaste tiden hade etablerats utanför Italien. Denna avlänkning av produktionscykeln undergrävde kraftigt möjligheten till avbrott och till kommunikation som de mer militanta verkstäderna inom Mirafiori under de föregående åren hade använt till sin fördel, samtidigt som det tillät ledningen att experimentera med nya produktionsprocesser baserade på robotar. Då naturligt svinn och uppsägningar för olovlig frånvaro (absenteeism) tillsammans hade skurit ner FIAT:s totala arbetsstyrka med 13 procent under de två åren före september 1975, tvingades allt fler FIAT-anställda att extraknäcka på grund av stigande inflation, något som ytterligare hindrade fortplantningen av militans. Som om allt detta inte var nog skulle FIAT-ledningen i juli 1975 vinna en överenskommelse med facket om rätten att kontrollera rörligheten inom företaget, en seger som framprovocerade en ny rond av omflyttningar mellan de olika anläggningarna och ytterligare minskade de anställdas stabilitet. Som Marco

Revelli senare skulle visa:

Detta var en period när FIAT användes av arbetsgivarna mer som ett medel för den utökade reproduktionen av politisk medling (och samhällelig konsensus) snarare än som ett medel för varuproduktion, och det stod klart att facket kunde överleva, som en skugga, som en fetischform av hypotetisk 'arbetarmakt'. Men det stod även klart att medan den klassammansättning som hade utgjort den materiella och samhälleliga basen för denna fackföreningsmodell bröts upp så närmade sig den stund då cheferna skulle försöka göra upp räkningen. (57)

Vilka övriga problem de än ställdes inför förblev massarbetarnas kärna som formerades på FIAT fortfarande tillräckligt starka under de här åren för att kunna behålla jobben. Tillverkningsarbetare på andra ställen skulle emellertid inte vara säkra. I Lombardi till exempel började hundratals företag att decentralisera och rationalisera sin produktionsprocess. Det mest symboliska exemplet - den British Leyland-ägda Innocenti-anläggningen - ger även viss insikt i den splittring som genomborrade industriarbetarklassens kropp. Den första rondan av problem vid Innocenti hade inletts i april 1975, då ledningen introducerade Cassa Integrazione för en del arbetare, och tempohöjningar för resten. Denna situation förvärrades mot slutet av augusti när arbetarna såg sig stå inför en hotbild av uppsägningar för en tredjedel av dem och en permanent ökad arbetstid och ökat produktionstempo för de övriga. Den mest oförsonliga oppositionen mot attackerna skulle komma från ett litet antal militanter som hade avlägsnat sig från grupperna på den yttersta vänsterkanten och bildat ett gräsrotsorgan som skaffat sig viss support på några nyckelverkstäder inom anläggningen. Ställda inför den fientliga majoriteten i det PCI-dominerade företagsrådet, och alltmer utmanövrerade sedan kampen hade gått över från verkstadsgolvet till förhandlingsområdet mellan fack och företag, fann Coordinamento Operaio Innocenti sig snart, med en före detta medlems ord, 'i ögat av en cyklon'. Saken drevs till sin spets mot slutet av oktober då PCI- och CGIL-ombud drabbade samman med medlemmar från gruppen och deras supportrar. Följande dag sparkades sex av deras medlemmar, vilket effektivt krossade Coordinamento som en kraft på anläggningen, och med det möjligheten av en kamp som inte belastades av den historiska vänsterns förpliktelser att ta 'ledningen' för nationens ekonomiska problem. (58)

Hyllad i vissa kretsar som Autonomia's nya program skulle *Proletari e Stato* få ett stormigt mottagande från andra på grund av sitt ointresse för sådana bakslag för massarbetaren. Om några av Negris tidigare motståndare nu hade antagit många av dess föreskrifter som sina egna (59), skulle pamfletten ge lite njutning åt de av hans gamla samarbetspartners som fanns kvar utöver Autonomias organiserade flygel. Särskilt besviken var Sergio Bologna, redaktör för *Primo Maggio* som hade fortsatt att samarbeta med Negri i ett antal researchprojekt. Med *Proletari e Stato*, menade Bologna, hade Negri förstått några av den 'politiska sammansättningens objektiva mekanismer' som förelåg i det italienska samhället, bara för att helt och hållet negligera de inte mindre påtagliga mottendenserna:

Hur många arbetare, hur många fabriker har under de senaste två åren ställts inför problemet med en nedläggning, och hur mycket kamp har inte bränts mellan alternativen ett försvar av lönen, oberoende av bytet av arbetskraft, och producentkooperativ? Mellan en garanterad lön och självstyrning, en stängning av fabriken och ett accepterande av en omstrukturering? Under sådana omständigheter har den revolutionära vänstern antingen inte vetat att erbjuda några alternativ eller, i bästa fall, begränsat sig till att säga att problemet är felställt och som sådant måste avfärdas. Som mest konsekvent har den revolutionära vänstern sagt att krossandet av arbetaren som arbetskraft var något bra som endast kunde hjälpa rekryteringen till och valet av ett avantgarde. Det har förekommit många små (eller stora) slag, men under deras bana har klassens politiska sammansättning på fabriken förändrats i grunden, och inte alls i den riktning som Negri visade på. Inte bara det, utan snarare det motsatta till den större enighet som han talar om har skett. Snarare har en djupare splittring framträtt: inte mellan fabrik och samhälle, utan inom själva fabriken, mellan arbetarklassens höger och vänster. Summa summarum har det blivit en återgång (reassertion) till reformistisk hegemoni i fabriken, en som är brutal och rastlös i sina försök att slita sönder klassens vänster och utesluta dem från fabriken. (60)

I stället för att ta itu med denna "truppupplösning" och förvirring, klagade Bologna, hade Negri föredragit att ägna sig åt det traditionella yrket som teoretiker i besittning av Den stora syntesen. Genom att välja att uppfinna 'en annan social karaktär åt vilken befrielseprocessen från utsugningen tillskrivs', hade Negri i själva verket tvättat av sig massarbetarens senaste problem, tillsammans med sin egen organisations misslyckande att visa vägen ur dem. Långt ifrån att vara början på en ny epok, drog Bologna slutsatsen,

befinner vi oss inte på år ett, vi är inte tillbaka till ett återuppvaknande av sextiotalets 'nya vänster': vi står inte ens inför omdefinieringen av en ny social/samhällskaraktär som skiljer sig från massarbetaren. Även om det är sant att förhållandet mellan *operaio sociale* och partiet är annorlunda, att civilsamhället inte längre existerar, att teorin om klassmedvetandet också har ändrats, varför då fortsätta att utöva fulländningshantverket som teoretiker och ideolog? Formen för det politiska samtalet är föråldrad, de militantas språk är blott 'skitsnack', och denna teoretiska form förtjänar att negligeras precis som all annan 'allmän teori'... låt oss sammanfatta genom att säga att denna grund för debatt inte längre är möjlig, den är tråkig. Det är bättre att finna en ny grund. Sannerligen, 'stor är oordningen under solen, situationen är därmed utmärkt'. (61)

Lika skarp i sin kritik var Autonomias Rom-flygel. Efter ett års deltagande i producerandet av *Rosso* hade

Comitati Autonomi Operai fått nog vid slutet av 1976. Överens med Bologna om att Negris övergivande av den direkta produktionssfären som klasskampens centrala område endast kunde få 'förödande' konsekvenser ⁽⁶²⁾, så trodde romarna att dessa skillnader låg i en djupare skillnad i metod. De klagade över att Milano-folkets bidrag till Autonomias analys av klassammansättningen karaktäriserades allt mer av påståenden 'lika eftertryckliga som övertygande', och de tillstod att:

Ditt intresse för det 'framväxande skiktet' (proletära ungdomar, feminister, homosexuella) och för nya, och omdefinierade som begrepp (reconceptualized), politiska subjekt ('operaio sociale') har alltid och kommer alltid att delas av oss. Men just den otvetydliga politiska betydelsen av dessa fenomen kräver en extrem analytisk stränghet, stor försiktighet i undersökandet, ett starkt empiriskt tillnärmelsesätt (fakta, data, observationer och ännu mer observationer, data, fakta)... ⁽⁶³⁾

Genom att vända ryggen åt sådana råd skulle Negri från och med här ägna större delen av sin energi åt utvecklandet av ett nytt 'undersökningssätt' anpassat till den socialiserade arbetaren.

Negri bortom Marx

Om Negri under det sena sextioåret, liksom andra operaister under samma tid, hade utsatt sig för risken att underordna de olika arbetarklasskiktens särskildheter under massarbetarens, hotade hans arbete från den andra halvan av sjuttioåret att upplösa även denna delvis konkreta klassförståelse till ett generiskt (allmänt, *övers. anm.*) proletariat. Med utvecklingen i debatten kring *operaio sociale* skulle den svepande karaktären i Negris abstraktion bli allt tydligare. Den kanske snällaste kritiken är Alquatis, för vilken *operaio sociale* förblev en 'tvetydig' kategori; även han varnade emellertid för faran att bygga en ideologi kring en klasskaraktär som ännu skulle dyka upp som ett moget politiskt subjekt. ⁽⁶⁴⁾ För Roberto Battaglia, som skrev i *Primo Maggio*, var Negris nya subjekt som härledde endast ur en analogi av massarbetaren, och som brast i den senares 'mest karaktäristiska' aspekt: nämligen det nära bandet mellan de 'materiella utsugningsvillkoren' och det 'politiska beteendet'. I verkligheten, som ett potpurri av olika subjekt med helt självständig motivation, var därför uppfattningen om en socialiserad/förhållningssamling av begränsat heuristiskt (metod som syftar till successivt lärande genom självständig tankeverksamhet, *övers. anm.*) värde. ⁽⁶⁵⁾ En sådan resonemangslinje skulle tryckas tillbaka av Vittorio Dini, som ansåg att det sätt på vilket Negri hade tömt sin konceptapparat på sitt innehåll vars särskilt förödande. Tidigare hade Negri skrivit svepande om denna kategoris historiskt bestämda natur; nu skulle han, genom att anse alla moment i cirkulationsprocessen som värdeskapande, lösa upp operaismens gamla betoning på förhållandet fabrik-samhälle genom ett teoretiskt trolleritrick. På samma sätt hade skisseringen av en ny klasskaraktär, ett projekt som krävde en ansenlig mängd tid och omtanke, åstadkommit endast genom att sammanstörta en tendens med verkligheten. ⁽⁶⁶⁾

En annan aspekt av Negris analys av klassammansättningen som gör en besviken är den del som tar upp PCI. Samtidigt som han helt riktigt betonade den ofta bestraffande karaktären av kommunistpartiets försök att vinna kampen om själarna och hjärtana på arbetsplatserna, valde Negri att inte undersöka vad Lapo Berti skulle kalla det ökande åtskiljandet av 'kampbeteende och politiska "attityder"' hos många arbetare som formats under den Heta Hösten: mellan den fortsatta praktiska kritiken av arbetsorganiseringen som var uppenbar på många fabriker, och arbetarklassens stöd till ett partiledarskap som såg de existerande produktionsförhållandena som sakernas naturliga ordning. ⁽⁶⁷⁾ Enträgen att det reformistiska projektet saknade varje materiell grund i en tid av kapitalistisk kris, nöjde sig Negri istället med att teckna förhållandet mellan arbetarna och PCI som en bild av ren repression, eller annars att insinuera arbetsstyrkan på de större fabrikerparasiterande karaktär. ⁽⁶⁸⁾ Närmare sanningen var ett av bidragen i en specialutgåva av *Rosso* i juni 1976 ägnat åt PCI, som uppehöll sig kring den kommunistiske intellektuelle Badalonis porträtterande av sitt parti som representant för en sida av arbetarklassens existens: den som den 'organiserade varan' arbetskraft framtagen för att acceptera sin underordnade roll i samhället. Även i detta fall, vilket romarna i Comitato Autonomi Operai skulle peka på, hade endast deras bidrag i samma nummer emellertid tagit varje praktisk diskussion om en kommunistisk politik och dess implementering vidare, särskilt inom det område där PCI redan verkade som regeringsparti - som kommunal administration i några av Italiens större städer. ⁽⁶⁹⁾

Därmed skulle förenklingen i Negris schema, trots den alltmer intrikata karaktären av italiensk klasspolitik mot slutet av sjuttioåret, framskrida allt snabbare. Samtidigt som han fortsatte att förneka de traditionella marxistiska krisbegreppen, skulle Negris egna ramverk inte vara mindre katastrofalt. '*Maktbalansen har svängt*', skrev han i en pamflett 1977 som kom att säljas i 20 000 exemplar:

Arbetarklassen, deras sabotage, är den starkaste kraften - framför allt, den enda källan till rationalitet och värde. Från och med nu är det omöjligt, även i teorin, att glömma denna paradox som skapats av kampen: ju mer formen för dominans förfinas, desto tommare blir den; ju mer arbetarklassens vägran (refusal) ökar, desto mer fylls den av rationalitet och värde... Vi är här, vi är okrossbara, och vi är i majoritet. ⁽⁷⁰⁾

Som en konsekvens av denna "dröm om ett tusenårsrike" skulle de mest kreativa dragen av Negris subjektivistiska Marx-läsning förslämas. Utan de motsägande bestämningarna av den italienska verkligheten, skulle den lovande synen - återigen lånad från Alquati - på ett arbetarklassens 'själv-värdeskapande' av sina behov inom och emot kapitalförhållandet förlorade all substans. På liknande sätt skulle hans fördömande av den statskapitalism

man fann i Östblocket, hans sökande efter ett nytt mått på produktion bortom värdemåttet, och hans klara bild av den revolutionära processen som en baserad på pluralismen i det proletära självstyrets massorgan, återigen försvinna bakom det ramverk som tecknade klasskampen som en kamp på liv och död mellan två titaner. (71) Trots Negris acceptering av uppfattningen om olikheterna som ett positivt kännetecken för samhällsförändringsrörelsen, fortsatte även Negris egna koncept om *operaio sociale* att bortfiltrera alla de specifika och motsägelsefulla "skiljaktigheterna" inom den, och lämnade endast kvar deras gemensamma kännetecken som förkroppsligande av abstrakt arbete. Då det senare i sin tur endast hade betydelse som en form av rent styre, kom Negris förståelse av problemet med den politiska omformningen (recomposition) att överbestämmas av en betoning på våld som, vilket mycket av Autonomias praktik nu visade, inte var mindre utarmad - om än på djupet annorlunda i form och kultur - än Brigade Rosses. (72)

Man kan rimligen anta att med en sådan triumfartad utsikt, kan den relativa enkelhet med vilken Autonomia skulle krossas i och med massarresteringarna 1979-80 endast komma som en väldig chock. Snarare än att återupprätta ett varningens finger om Negris tänkande, skulle Miljöns förlust emellertid blott tjäna till att förvärpa hans ihärdiga utarbetande av en begreppsram. Efter att ha brutit med den dominerande gruppen i nord-ost inom Autonomia 1981, skulle Negri anklaga sina exponenter för att hålla fast både vid en 'bolsjevistisk organisationsmodell bortom tid och rum' och ett subjekt - massarbetaren - som var 'om inte anakronistisk, så åtminstone partiell och korporativistisk'. Genom detta, menade han, hade de valt att ignorera

en ny politisk generation (inte bara barnen) som ställer sig själv i den väldiga kampen för gemenskap, för fred, för ett nytt sätt att vara lycklig. En generation utan minne och därför mer revolutionär. (73)

Negri utvecklade denna argumentationslinje fullt ut i tidskriften *Metropoli*, där han fortsatte att insistera att minnet endast kunde förstås som ett integrerat moment i den kapitalistiska dominansens logik:

Klassammansättningen i dagens metropolitiska subjekt har inget minne eftersom endast arbetet (labour) kan skapa en relation med tidigare historia för proletariatet ... proletärt minne är endast minnet av tidigare främlingskap... Det existerande minnet efter 1968 och av det följande decenniet är nu endast en dödgrävares... Zürichs ungdomar, Neapels proletärer och arbetarna i Gdansk har inget behov av något minne... Kommunistisk övergång är frånvaro av minne. (74)

'Ert minne har blivit ert fängelse', hade Negri anklagat sina tidigare kamrater. (75) I sitt eget fall betydde emellertid denna övergång till nuet endast ett förnekande av tidigare ansvar. I en granskning av workerist-tendensens nederlag samma år - ett nederlag som hade lämnat Negri och tusentals andra aktivister i fängelse som 'terrorister' - skulle Sergio Bologna erkänna problemets natur på ett klart sätt:

Jag får en känsla av både rädsla och avsky när jag ser kamrater som hatar sitt tidigare liv eller, ännu värre, som mystifierar det. Jag förnekar inte mitt tidigare liv, till exempel min operaist-tid; tvärtom, jag framhävdar den. Om vi kastar iväg allt, så lever vi i ett tillstånd av permanent schizofreni. (76)

Att spåra Negris väg mot denna sorgliga punkt bortom både *operaismo* och marxism är en deprimerande uppgift. Bakom den tydliga hast som har karaktäriserat mycket av hans arbete, finns vad han senare själv skulle erkänna som:

det fördömda svepskäl vilket genomsyrar allt vi skriver; det är den marxistiska traditionens språk, men det bär på rester av efterapning vilket skapar ett förvridet överskott. (77)

En sådan förvirring stammade från det speciella tänkesätt som Negri hade ärvt från den italienska operaismens fader, Mario Tronti, och som slipats till perfektion, ett tänkesätt som hade sin startpunkt i de verkliga sociala processerna bara för att snabbt sluta sig inom sig själv. I ett försök för sin del att undvika detta öde hade Marx övergivit de överväldigande höjderna av begreppssvängningar (conceptual flights) som visas i *Grundrisse* till förmån för de dystrare, men historiskt specifika, delarna i *Das Kapital*. Övertygad av ett sådant val, kunde Negri ha gjort sämre än att ta i akt råden från Tronti själv, vars arbete om klassammansättningen hade blivit till ett lysande bevis, inte mindre än Negris egna, på *Operai e capitale*'s varning att 'Ett samtal som växer fram i sig själv bär på den dödliga faran att alltid och endast verifiera sig genom de successiva delarna av sig egna formella logik'. (78)

Fotnoter

1. H. Partridge, 'Interview with Toni Negri. November 1980', *Capital & Class* 13, våren 1981, s. 136.

2. För en enklare introduktion till operaismen och uppfattningen om t ex 'immateriellt arbete', se S. Wright, 'Confronting the Crisis of Fordism: The Italian debates', *Reconstruction* 6, sommaren 1995/96.

(<http://services.csi.it/~chaos/steve.htm>, Aut-op-sy website, på svenska finns den på Motkrafts hemsida (<http://www.motkraft.net/tema/ideologi/fordkris>) (övers. anm.)

3. A. Negri, 'Constituent Republic', *Common Sense* 16, december 1994, s. 89.

4. Se M. Melotti, 'Al tramonto del secolo', *vis-a-vis* 4, vintern 1996.
5. Se G. Bocca, *Il caso 7 aprile: Toni Negri e la grande inquisizione*, Feltrinelli, Milan, 1979, kap. 5.
6. Deltagarantalet för Bologna-konferensen var enligt Rom-organisationen 'fler än 400 [Comitati Autonomi Operaia (eds), *Autonomia Operaia*, Savelli, Rome, 1976, s. 33] och enligt Negri 'max tre hundra (i G. Soulier, 'AUTONOMIE-AUTONOMIES', *Recherches* 30, november 1977, s. 88).
7. 'Dalla relazione introduttiva', *Autonomia Operaia*, s. 40, 43. En inblick i både de första autonomistiska fabrikskollektiverna och den tidiga italienska kvinnorrörelsen kan fås i E. Cantarow, 'Women's Liberation and Workers' Autonomy in Turin and Milan', *Liberation*, oktober 1972 och juni 1973.
8. 'Una proposta per un diverso modo di fare politica', *Rosso* 7, december 1973, här i L. Castellano (ed) *Aut. Op. La storia e i documenti*, Savelli, Milan, 1979, s. 96, 92.
9. A. Negri, 'Partito operaio contro il lavoro', i S. Bologna, P. Carpignano, A. Negri, *Crisi e organizzazione operaia*, Feltrinelli, Milan, 1974, s. 126.
10. A. Negri, 'Marx on Cycle and Crisis', här i *Revolution Retrieved*, Red Notes, London, 1988, s. 65.
11. A. Negri, 'Marx on Cycle...', s. 57.
12. A. Negri, 'Marx on Cycle...', s. 54.
13. A. Negri, 'Partito operaio...', s. 109.
14. A. Negri, 'Partito operaio...', s. 123-4.
15. Jämför K. Marx, *Capital* Volume I, Penguin, Harmondsworth, 1976, p.770 med *Capital* Volume III, Penguin, Harmondsworth, 1981, s. 486.
16. A. Negri, *Marx Beyond Marx*, Bergin & Harvey, South Hadley, 1984, s. 100-101.
17. A. Negri, 'Partito operaio...', s. 114-115.
18. A. Negri, 'Partito operaio...', s. 126, 127, 129.
19. A. Negri, 'Partito operaio...', s. 126, 128.
20. A. Negri, 'The Party of Mirafiori', här i Red Notes (eds), *Working Class Autonomy and the Crisis: Italian Marxist Texts of the Theory and Practice of a Class Movement. 1964-1979*, CSE Books, London 1979, s. 64.
21. A. Negri, 'Theses on the Crisis', i Red Notes (eds), s. 53.
22. A. Negri, 'Partito operaio...', s. 159.
23. A. Negri, 'Crisis of the Planner-State', här i *Revolution Retrieved*, s. 138.
24. A. Negri, 'Partito operaio...', s. 143.
25. B. Ramirez, 'Self-reduction of prices in Italy', här i Midnight Notes (eds) *Midnight Oil*, Autonomedia, New York, 1992, s. 190.
26. Ockupationerna koncentrerades kring de privata fastigheterna i San Basilio, ett av de värsta slumområdena i Rom. Uppdelningen i extremvänstern var sådan att olika squattar organiserades av olika grupper. Rapporter kan läsas i *Autonomia Operaia*, s. 205-11, 214-19, och i septembernumren av tidningen *Lotta Continua*.
27. 'Milano: la spesa politica', *Controinformazione* 5-6, 1974, s. 12-13.
28. A.A. Alfa Romeo, 'Rivoluzione e lavoro', *Rosso* 11, juni 1974, s. 15.
29. Comitato Politico ENEL & Collettivo Policlinico, 'Centralizzazione e responsabilità delle avanguardie', *Rosso* 11, s. 11, och 'Autonomia operaia organizzata: rapporto da Milano', *Autonomia Operaia*, s. 71-74.
30. O. Scalzone och G. Vignale, 'la congiuntura del movimento e i malanni della soggettività', *Pre-print* 1, december 1978.
31. Ett tidigt exempel på Autonomias svåra förhållande till andra aktivister som blivit alienerade av triplix var några av dess romtalesmänns deltagande i manliga Lotta Continua-militanters försök att tvinga sig in i en nationell demonstration endast för kvinnor i december 1975. Franco Berardis redogörelse för händelsen, som omedelbart och allvarligt bröt hans Bologna-grupps band till den 'organiserade' flygeln av Autonomia, kan läsas i 'AUTONOMIE-AUTONOMIES', s. 93.
32. För innebörden av den feministiska kritiken av leninismen, se C. Bermani och B. Cartosio, 'Dieci anni di "Primo Maggio"', *Primo Maggio* 19-20, vintern 1983-84, s. 5.
33. Se M. Lombardo-Radice och M. Sinibaldi, "'C'è un clima di guerra..." Intervista sul terrorismo diffuso', i L. Manconi (ed), *La violenza e la politica*, Savelli, Rom, 1979.
34. Documento Politico della Segreteria dei Collettivi politici di Milano', *Rosso* 7 (13.3.76), här i G. Martignoni och S. Morandilli (eds), *Il diritto all'odio: dentro/fuori/ai bordi dell'area dell'autonomia*, Bertani, Verona, 1977, s. 229.
35. Vilket hade förutsagts i 'Organismi autonomi e "area dell'autonomia"', *Collegamenti* 6, december 1974, här i Martignoni and Morandilli, s. 262.
36. B. Longo, 'Meno salario, piu' reddito: la Cassa integrazione', *Primo Maggio* 5, våren 1975, s. 30. Gasparazzo var en seriefigur i tidningen Lotta Continua som personifierade de manliga 'massarbetare' som hade formats under den Heta Hösten.
37. A. Negri, *Proletari e Stato: Per una discussione su autonomia operaia e compromesso storico*, Feltrinelli, Milan, Second Edition, 1976, s. 12-13.
38. A. Negri, *Proletari e Stato*, s. 14, 15. Utöver hans egna arbeten så som *Crisi dello Stato-piano*, föregrips Negris tes i en annan före detta medlem av Potop, Franco 'Bifo' Berardis reflektioner. För denna Bologna-militant, som i april 1973 skrev om att Fiat-ockupationen samma år signalerade krisen för både leninismen och för massarbetaren, och som nu tagits över av en ny klassammansättning inom vilken 'intellektuellt' och tekniskt arbete, produktiv intelligens (wissenschaft-technische-intelligenz), tenderar att bli bestämmande - Mirafiori e 'rossa', här i F. Berardi, *Scrittura e Movimento*, Marsilio, Venice 1974, s. 8.
39. Alquati's version av operaio sociale-hypotesen och dess förhållande till operaismos andra klasskaraktär presenteras i R. Alquati, N. Negri and A. Sormano, *Universita' di ceto medio e proletariato intellettuale*, Stampatori, Turin, s. 90-93.

40. A. Negri, *Dall'operaio massa all'operaio sociale: Intervista sull'operaismo*, Multipla, Milan 1979, s. 11.
41. A. Negri, *Proletari e Stato*, s. 15.
42. R. Alquati, 'Universita', formazione della forza lavoro intellettuale, terziarizzazione', i R. Tomassini (ed), *Studenti e composizione di classe*, Edizioni aut aut, Milan, 1977, s. 75-76.
43. A. Negri, *Proletari e Stato*, s. 36.
44. A. Negri, *Proletari e Stato*, s. 36-37, 37.
45. 'Alfa Romeo 35 X 40' och 'La proposta operaia', *Rosso* III/1, 9 oktober 1975.
46. För en inblick i dessa erfarenheterna, se Nanni Balestrini's roman *The Unseen*, Verso, London, 1989.
47. *Autonomia Operaia*, s. 156-158.
48. 'Un diverso 8 marzo' and 'Note del sesto anno', *Rosso* III/8, 24 april 1976.
49. *Autonomia Operaia*, s. 246-248, 364-365.
50. A. Negri, *Proletari e Stato*, s.45, 46.
51. A. Negri, *Proletari e Stato*, s.45, 37, 32, 31, 6.
52. A. Negri, *Proletari e Stato*, s. 51, 47-48.
53. A. Negri, *Proletari e Stato*, s. 9, 64.
54. Kampen på de mindre fabrikena under 1975 är väl dokumenterade i *Lotta Continua*. Enligt en rapport på organisationens Arbetarkonferens i juli 1975, hade enbart i Milano 116 fabriker drabbats av uppsägningar, med 3-5 000 arbetare på Cassa Integrazione, och 7 000 (inklusive 1 500 på Innocenti) som skulle följa dem i september. Mellan femtio och sextio av dessa arbetsplatser hade ockuperats av sina anställda - 'La lotta politica delle piccole fabbriche', *Lotta Continua*, 24 july 1975, s. 3.
55. Se P. Lange, G. Ross och M. Vannicelli, *Unions, Change and Crisis: French and Italian Union Strategy and the Political Economy, 1945-1980*, George Allen & Unwin, London, 1982, s. 155; A. Graziosi, *La ristrutturazione nelle grande fabbriche 1973-1976*, Feltrinelli, Milan, 1979, kapitel 1; M. Regini, 'Labour Unions, Industrial Action and Politics', i P. Lange and S. Tarrow (eds), *Italy in Transition: Conflict and Consensus*, Frank Cass, London, 1980; G. De Masi et. al., *Consigli operai e consigli di fabbrica: L'esperienza consiliare dalle origini a oggi*, Savelli, Rome, Second Edition, 1978.
56. Se S. Hellman, 'Il Pci e l'ambigua eredita' dell'autunno caldo', *il Mulino* 268, mars-april 1980; Redazione romana di Rosso (eds), *Compromesso senza operai*, Librirossi, Milan, 1976.
57. M. Revelli, 'Defeat at Fiat', *Capital & Class* 16, våren 1982, s. 99.
58. 'Lotta all'Innocenti', *Primo Maggio* 7, n.d.
59. 'Nelle lotte vive gia' una cooperazione antagonistica al processo di valorizzazione: occorre trasformarla in cooperazione comunista', *Chiamiamo comunismo O*, mars 1977.
60. S. Bologna, "'Proletari e Stato" di Antonio Negri: una recesione', *Primo Maggio* 7, s. 27. En översättning (till engelska, *övers. anm.*) av delar av detta och följande citat kan hittas i B. Lumley, 'Review Article: Working Class Autonomy and the Crisis: Italian Texts of the Theory and Practice of a Class Movement. 1964-79', *Capital & Class* 12, vintern 1980/81, s. 132, 133.
61. S. Bologna, "'Proletari e Stato"...', p.28. Negris tämligen skarpa svar mot Bolognas skepsis återfinns i ledaren 'Dopo il 20 giugno autonomia per il partito. Spariamo sui corvi', *Rosso* III/10-11, s. 2.
62. Som två rom-autonomister ställde det i ett brev till redaktörerna för *Primo Maggio*, 'Varje gång som fabriken har övergivits i arbetarrörelsens historia, har de mest förödande bakslagen följt...' - citerat i Bermani och Cartosio, s. 11.
63. 'Letter aperta alla redazione milanese di "Rosso"', *Rivolta di classe* 1, oktober 1976, här i Castellano, s. 135, 136.
64. R. Alquati, 'Universita' di ceto medio, s. 90-91.
65. R. Battaglia, 'Operaio massa e operaio sociale: alcune considerazioni sulla "nuova composizione di classe"', *Primo Maggio* 14, vintern 1980-81, s. 75, 74.
66. V. Dini, 'A proposito di Toni Negri: note sull'operaio sociale', *Ombre Rosse* 24, mars 1978, s. 7, 5; cf. A. Negri, *Dall'operaio massa*, s. 149.
67. L. Berti, 'Tra crisi e compromesso storico', *Primo Maggio* 7, s. 8.
68. A. Negri, 'Working Class Sabotage and Capitalist Domination', now in *Red Notes* (eds), s. 110, 117.
69. 'Il partito della merce organizzata per una nuova etica del lavoro' and 'Inchiesta sul P.C.I.', *Rosso* III/10-11; 'Lettera aperta...', s. 137.
70. A. Negri, 'Working Class Sabotage...', s. 137, 118. Pamflettens försäljningssiffror nämns i C. Mariolti, 'Caso Negri, Scalzone, Piperno', *L'Espresso* 22 april 1979, s. 11.
71. A. Negri, 'Working Class Sabotage...'. Bilden av Negris klasskampsförståelse som en kamp mellan 'två titaner' är från A. Lipietz, 'Crise et inflation: Pourquoi?', *Communisme* 2 (n.d.), citerat i G. Boismenu's recension av A. Negri, *La classe ouvriere contre l'Etat*, Galilee Paris 1978), i *Canadian Journal of Political Science* 13/1, mars 1980, s. 192.
72. För att ta en passage bland många i 'Working Class Sabotage...' (s. 134): 'Vi kan inte föreställa oss något mer totalt förutbestämt och tyngt än arbetarklassväldet'.
73. A. Negri, 'Cari compagni di Autonomia', *Autonomia* 26, november 1981, s. 8.
74. A. Negri, 'Elogia dell'assenza di memoria', *Metropoli* 5, 1981.
75. A. Negri, 'Cari compagni di Autonomia'.
76. S. Bologna, 'Per una "societa"' degli storici militanti', i S. Bologna et al., *Dieci interventi sulla storia sociale*, Rosenberg & Sellier, Turin, 1981, s. 17.
77. Citerat i A. Portelli, 'Oral Testimony, the Law and the Making of History: the "April 7" Murder Trial', *History Workshop Journal* 20, hösten 1985, s. 12.
78. M. Tronti, *Operai e capitale*, Einaudi, Turin, Second Edition, 1971, s. 16.